

PRIKAZ SUSTAVA VRIJEDNOSTI HRVATSKIH NOGOMETNIH TRENERA

Marijan Spehnyak, Suzana Žilić Fišer**, Danijel Labaš****

Zagrebačka nadbiskupija, Zagreb, Hrvatska*
pastoral.sportasa@zg-nadbiskupija.hr
FERI, Univerza v Mariboru, Slovenija**,
suzana.zilicfiser@um.si
Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska***
dlabas@hrstud.hr

UDK: 124.5:796.071.4](497.5)
Izvorni znanstveni rad
Rad zaprimljen 3/2018.

Sažetak

Rad prikazuje anketne rezultate (samo)procjene vrijednosti hrvatskih nogometnih trenera (N=139). U radu je za istraživanje korišten Schwartzov upitnik Portrait Values Questionnaire (2001, PVQ). Istraživanje je provedeno 2017. godine u suradnji s Hrvatskom nogometnom akademijom, a rezultati istraživanja pokazuju da su za hrvatske trenere visoko rangirane vrijednosti dobrohotnost (M=4,89), univerzalizam (4,75), nezavisnost (4,76) i sigurnost (M=4,24). Vrijednosti koje odražavaju orijentaciju pojedinca prema samom sebi – poput moći (M=3,13), dostignuća (M=3,98), hedonizma (M=3,99) – treneri ocjenjuju prosječno nižim ocjenama. Analiza rezultata istodobno pokazuje da postoje razlike u odabiru vrijednosti između podskupina trenera (UEFA A, UEFA B i UEFA PRO). Iako je svim podskupinama dobrohotnost na prvome mjestu, treneri se razlikuju u vrijednostima tradicije, dostignuća, hedonizma, sigurnosti i konformizma. Schwartzov model ne pokazuje zadovoljavajuće metrijske karakteristike na odabranom specifičnom uzorku ispitanika. Rezultati su pokazali da je na ukupnom uzorku svih trenera kao i kod trenerskih skupina faktorska struktura vrijednosti samo djelomično u skladu sa Schwartzovom teorijom univerzalnih sadržaja i strukture vrijednosti.

Ključne riječi: nogometni treneri, nogomet, vrijednosti, komunikacija

UVOD

Suvremeni sport, posebice profesionalni nogomet, posljednjih desetljeća obilježava snažan razvoj i medijska sveprisutnost. Ako se pažljivije promotri mjesto koje zauzima u društvu i u sredstvima

društvenog komuniciranja, zamjećuje se njegova važnost, prioritet i utjecaj. Danas Hrvatska ima status sportske nogometne sile. Ante Vučković uočio je da poznata formulacija nogometa kao najvažnije sporedne stvari na svijetu vrijedi ne samo za ushićeno vrijeme trajanja Svjetskoga nogometnog prvenstva nego i za svakodnevne razgovore.¹

Nogomet kao tipičan globalni fenomen našeg vremena obilježen je intenzivnim rastom, ne samo zbog masovnog sudjelovanja, nego još više zbog društvenog i kulturnog odjeka. Digitalizacija društvenih odnosa, informatizacija sustava, telekomunikacije, radio, televizija, kao i internet snažno utječu na dominantne vrijednosti u društvu, a nogomet se putem njih uspio nametnuti kao bitan pokazatelj vrijednosti. Stoga nije neobično da nogomet postaje predmetom interesa različitih profila znanstvenika, kako kineziologa, tako i sociologa, psihologa, ekonomista, komunikologa i drugih. S obzirom da nogomet kao fenomen možemo promatrati i istraživati kroz različite aspekte, u ovome će se radu interdisciplinarno pristupiti istraživanju osobnih vrijednosti nogometnih trenera na temelju njihova (samo)opredjeljenja za određene vrijednosti. Postaviti pitanje o vrijednostima u sportu, znači osvjetliti vrijednosti prema kojima pojedinac živi, djeluje i prema čemu teži. Vrijednosti i potrebe nisu samo individualne nego su prije svega društvene pojave. Stoga ćemo u radu pristupiti zadanoj temi iz rakursa kako društvenih tako i humanističkih znanosti. U prvom dijelu rada poslužiti ćemo se humanističkom teorijom, a metodologiju empirijskog istraživanja preuzeti s područja društvenih znanosti. Riječ je o Schwartzovom teorijskom modelu vrijednosti (1992.) kroz koji će se promatrati i analizirati vrijednosti u radu.

1. PRISTUP PROBLEMU: OSOBNE VRIJEDNOSTI KAO ČIMBENICI PONAŠANJA I KOMUNIKACIJE U KONTEKSTU TRENAŽNOG PROCESA

Kroz sustav određenih vrijednosti sport može postati jedan od putova razvoja mlade osobe. Uspješni sportaš, trener i teoretičar Antun Šafarić ističe da „sport treba ostvariti konkretne biološke, socijalne i pedagoške ciljeve. Sport razvija slobodu stvaranja i od

¹ Ante Vučković, Religiozni sjaj sporedne stvari, *Crkva u svijetu*, 49 (2014.) 2, 137-140. Autor u svom radu donosi osnovne elemente u kojima uspoređuje nogomet i religiju.

čovjeka čini subjekt, a ne samo objekt”.² Osoba kao dionik sportskih događanja nadvladavajući prepreke i odmjeravajući se s drugima ostvaruje se kao biće igre, a „želja za pobjedom, za postizanjem zadovoljavajućih rezultata sastavni je unutarnji i neizostavni element sportske prakse. To je čimbenik poticaja, poboljšanja, natjecanja. Ono što treba isključiti jest da se natjecanje, agonizam i napor žive protiv drugih”.³ Premda sport ima slavljenički aspekt koji spaja ljude i u sebi sadrži pokret bogat smislom i komunikacijom, često se natjecanjem komunikacija reducira na konzumiranje rezultata i uspjeha. Sport danas predstavlja unosno područje i bez obzira na mnogobrojne pozitivne i vrijedne aspekte može u sebi skrivati različite devijacije i negativnosti koje ga ne obogaćuju, već ga unazađuju.

S obzirom na snažan medijski pritisak povezan s popularnošću natjecateljskog sporta, posebice profesionalnog nogometa i stresa kojem su izloženi mnogi treneri i igrači, otkriva se vrijednosna konfliktualnost koja se djelatno očituje kroz komunikaciju i ponašanje. Vrijednosni se konflikt najjasnije očituje u praksi, na terenu. Primjerice „neki sportski zakoni, propisi i upitna moralna djelovanja, izvan sporta bi naišli na otpor, ako ne i osudu šire javnosti. No, na sportskim terenima, moralno dvojbeno djelo žive svoj, sasvim legitiman život”.⁴ Značajna je i znakovita McLuhanova izreka koja kaže: „Gledajte kako danas igra jedna generacija i možda ćete pronaći kodeks njezine kulture.”⁵ Sport bez „duha” i moralnih vrijednosti donosi različite oblike dekadentnih pojava.⁶ Stil i zahtjevi suvremenog vrhunskog sporta, posebice u profesionalnom nogometu mogu nažalost u praksi preobraziti ovu ljudsku aktivnost, pa *homo ludens* - čovjeka koji se igra i koji je ispunjen zadovoljstvom jer se najbolje izrazio, sve više može potisnuti *homo faber* - čovjek radnik. Kada pretjerana komercijalizacija svede osobu samo na objekt u službi

² Antun Šafarić *Filozofija sporta*, Amanita, Bjelovar, 2012., 4.

³ Talijanska biskupska konferencija, *Šport i kršćanski život*. Pastoralno pismo Crkvene komisije za *pastoral slobodnog vremena, turizma i športa*, Salom, Zagreb, 2000., br. 20.

⁴ Ivana Zagorac, *Tijelo i tehnologija. Prilog bioetičkoj raspravi o sportu*. Tekst je nastao u okviru znanstvenog projekta „Zasnivanje integrativne bioetike” uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH, 2008., 215.

⁵ Dalmazio Maggi, *I šport ina dušu*, Salezijanski bogoslovni dom, Zagreb, 2001., 7.

⁶ Nije teško primijetiti da u današnjem društvu i na lokalnoj i na svjetskoj razini postoje brojni interesi: od onih koji dolaze od pretjerane komercijalizacije sporta u službi isključive koristi i zarade, preko davanja prednosti spektakularnom sportu komercijalnog značenja, profesionalizaciji koja svodi osobu na sredstvo proizvodnje, toleriranje grubosti i agresivnosti u igri, pa do nepoštivanja pravila igre, dopinga, financijskih skandala, nasilja na tribinama i sl.

ostvarivanja profita i zarade ili kada se čovjek orijentira isključivo na ono „imati“, a potisne ono „biti“, kada traži vrijednosti izvan sebe, a ne u sebi, tada dolazi do osiromašenja i poniženja osobe. Tonči Matulić uočava da se u praksi „značenje vrijednosti (može svesti) na interes, korist, važnost i ugled tako da vrijednost nerazmjerno gubi najprije na ‘dobroti’, onda i na objektivnosti, a sve više stječe na ‘koristoljubivosti’ i posljedično na subjektivnosti.”⁷ Kvaliteta nogometa ovisi o vrsti motiva, vrijednosnoj strukturi, kao i o svim uključenim akterima sportskih događanja. Posebice je važna uloga trenera.

Naime, uloga trenera u odgoju mladih igrača iznimno je bitna jer trener predstavlja model koji pokazuje moralno poželjna ponašanja, svojim stavom i djelovanjem on ističe življenje vrijednosti te tako posrednim i neposrednim djelovanjem utječe na ponašanje i izgradnju vrijednosti mladih sportaša. Uzimajući u obzir stavove budućih profesionalnih nogometnih trenera spram odnosa prema sustavu vrijednosti, a na temelju empirijskog istraživanja želi se procijeniti i donijeti određene pretpostavke za buduću komunikaciju na terenu. Ograničenje ovog istraživanja leži u činjenici da se u radu oslanjamo samo na stavove i opredjeljenje trenera spram vrijednosti, a ne postoji kontrolna skupina (igrača) koji bi potvrdili ili opovrgnuli (samo)procjenu trenera.

2. TEORETSKE POSTAVKE I DEFINIRANJE POJMOVA

Vrijednosti određuju i oblikuju čovjeka, određuju osobu u individualnom i općem smislu, njima je određeno sveukupno djelovanje, odluke, međuljudski odnosi, stil života. Smisao za vrijednosti temeljna je odrednica čovjeka kao *homo moralis*. Prema Anti Vukasoviću „čovjek je posebno, na svem svijetu jedinstveno razumsko i etičko, intelektualno i moralno biće – *homo sapiens* i *homo moralis*. Providnost ga je obdarila sposobnostima spoznavanja i razborita rasuđivanja, moralnoga vrjednovanja i uljuđena djelovanja”.⁸ Bit čovjeka u tome je da prosuđuje i promišlja svoje djelovanje i ponašanje. Kriza današnjeg društva pokazatelj je i krize vrijednosti. Tomašević ističe da je suvremeno društvo obilježeno pluralizmom svjetonazora, razvojem morala individualne i subjektivne savjesti, čime se ostvaruje subjektivizacija morala koja odbija svaku izvanjsku i autori-

⁷ Tonči Matulić, *Metarmofoze kulture*, Glas Koncila, Zagreb, 2008., 394.

⁸ Ante Vukasović, *Odgojna preobrazba u teleologijskom i aksiologijskom ozračju, Odgojne znanosti*, 12 (2010.) 1, 97-117.

tativnu normativnost, što postaje izvorom moralnog relativizma.⁹ MacIntyre smatra da suvremeno društvo obilježava moralni pragmatizam i nesuglasje. Autor primjećuje da ne postoji racionalan način kojim bi se u našoj kulturi osigurao složan moralni stav.¹⁰ Gledajući iz suvremene perspektive, Tonči Matulić uočava problem u trošenju energije na isticanje vrijednosnih razlika. Autor ističe da etička spoznaja omogućuje da se između dva ekstrema razabere prava sredina, a vrijednosti definira kao „dobro koje se fenomenološki otkriva kao nešto što je željeno, poželjno i žučeno, i što kao takvo snažno pokreće osobu na put dinamičkoga (samo)ostvarenja”.¹¹

Proučavanje vrijednosti zauzima posebno mjesto u različitim znanostima koje se bave čovjekom i njegovim djelovanjem. Tako psihologija, sociologija, teologija, filozofija, antropologija, ekonomija, komunikologija, različitim početnim stajalištima i različitim pristupima polaze i promatranju vrijednosti unutar konteksta vlastitoga područja. Upravo zato ne postoji univerzalna definicija vrijednosti, a razilaženje u definiranju vrijednosti karakteristično je za različita polja i pristupe društvenih znanosti. Prema mišljenju Schwartz i Bilskyja (1987.) različitim shvaćanjima vrijednosti zajednička obilježja su: a) ideje (koncepti) ili vjerovanja; a one se b) odnose na poželjna krajnja stanja ili ponašanja; c) nadilaze specifične situacije; d) usmjeravaju odabir i procjenu ponašanja i događanja; e) hijerarhijski su organizirane s obzirom na njihovu relativnu važnost za pojedinca, a takve se hijerarhijske strukture vrijednosnih prioriteta nazivaju sustavima vrijednosti.¹² Milton Rokeach (1973.) klasificirao je vrijednosti po empirijskim principima u dvije kategorije, *terminalne*, koje odražavaju poželjna krajnja stanja i *instrumentalne* vrijednosti koje odražavaju načine djelovanja i ponašanja. Za Rokeacha vrijednosti su ključan koncept u proučavanju kulture, društva i ličnosti kao i društvenih stavova i ponašanja.¹³ Shalom Schwartz (1992.) postavio je teoriju univerzalnih sadržaja i strukture vrijednosti te konstruirao upitnik koji je nazvan *Schwartz Value Survey* s

⁹ Luka Tomašević, Etike „trećeg lica” i moralne vrednote, *Služba Božja*, 55 (2015.) 2, 161.

¹⁰ Alasdair MacIntyre, *Za vrlinom. Studija o teoriji morala*, Kruzak, Hrvatski Leskovac, 2002., 1-6.

¹¹ Tonči Matulić, *Metamorfoze kulture*, 394.

¹² Usp. Schwartz i Bilsky (1987.) prema Ivana Ferić, *Vrijednosti i vrijednosni sustavi: psihologijski pristup*, Alinea Zagreb, 2009., 14; Shalom H. Schwartz, An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values, *Online Readings in Psychology and Culture*, 2 (2012.) 1, 3-4, na: <http://dx.doi.org/10.9707/2307-0919.1116> (pristupano 1. 9. 2015.)

¹³ Usp. Milton Rokeach, *The Nature of human values*, Free Press, New York, 1973.

ciljem provjere novoga teorijskog koncepta.¹⁴ Schwartz novom teorijom pokušava objasniti veze između sociodemografskih karakteristika i vrijednosnih prioriteta, zatim veze između vrijednosti i ponašanja, zatim teži otkrivanju međukulturalnih razlika u prioritetima vrijednosti. Opsežna istraživanja u brojnim zemljama potvrdila su valjanost ovog teoretskog modela u svim kulturama.¹⁵ Schwartzov upitnik vrijednosti pokazao se korisnim s obzirom da se deset motivacijskih tipova vrijednosti (*moć, postignuće, hedonizam, poticaj, nezavisnost, univerzalizam, dobrohotnost, tradicija, konformizam i sigurnost*) javljaju kod svih pojedinaca ili skupina, te odgovaraju na tri univerzalne potrebe ljudske egzistencije. U ta tri glavna parametra uključene su potrebe pojedinca kao biološkog bića, potrebe društvene interakcije, te potreba za opstankom i funkcioniranjem skupina.¹⁶ Deset se motivacijskih tipova vrijednosti dalje organizira u četiri tipa vrijednosti više razine, a to su: *vlastito odricanje* (univerzalizam i dobrohotnost), *vlastiti probitak* (postignuće i moć), *otvorenost za promjene* (nezavisnost i poticaj), *zadržavanje tradicionalnih odnosa* (sigurnost, konformizam i tradicija). Hedonizam je jedini tip vrijednosti koji je prema Schwartzu istodobno povezan s „otvorenošću za promjene” i s „vlastitim probitkom”. Vrijednosti opisuju ono što je temeljno važno za osobu, pa stoga čine glavni dio identiteta pojedinca.

Zlatko Miliša i suradnici, polazeći od razmišljanja Michaela Haralambosa i Robina Healda, navode da je „poznavanje vrijednosti pojedinaca i/ili društvenih skupina od osobite važnosti glede ne samo razumijevanja i objašnjenja aktualnog ponašanja pojedinaca i skupina već i anticipiranja njihova budućega ponašanja. Vrijednost je ta koja određuje što je važno, dostojno truda i vrijedno zalaganja”.¹⁷

¹⁴ Usp. Shalom H. Schwartz, Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries, *Advances in Experimental Social Psychology*, 25 (1992.), 1-65. Upitnik je u osnovi rađen po uzoru na Rokeachov *The Value Survey*, no unesene su i promjene. Sastoji se od 56 specifičnih vrijednosti, razdijeljenih na instrumentalne i terminalne vrijednosti, a uz svaku vrijednost navedeno je objašnjenje njezina značenja.

¹⁵ Usp. Shalom H. Schwartz i Lilach Sagiv, Identifying culture-specifics in the content and structure of values, *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 26 (1995.) 1, 92-116; Wolfgang Bilsky, Michael Janik i Shalom H. Schwartz, The structural organization of human values: Evidence from three rounds of the European Social Survey (ESS), *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 42 (2011.), 759-776.

¹⁶ Shalom H. Schwartz, An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values, *Online Readings in Psychology and Culture*, 2 (2012.) 1, 4, na: <http://dx.doi.org/10.9707/2307-0919.1116> (pristupano 1. 9. 2015.)

¹⁷ Zlatko Miliša, Jasminka Dević i Ines Perić, Kriza vrijednosti kao kriza odgoja, *Mostariensia*, 19 (2015.) 2, 9.

Treneri će komuniciranjem pozitivnih moralno-etičkih vrijednosti posredno i neposredno utjecati na povjerene im igrače. Etika u sportu ne samo da je moguća, nego je potrebna, jer to zahtijeva sama narav svakog sporta. Susret pape Benedikta XVI. i nogometaša u Rimu 2009. godine pod naslovom „Nogomet, vrednote u igri” naglašava kako je važno da nogomet bude sve više sredstvo odgoja za vrednote čestitosti, solidarnosti i bratstva, posebno među mladim naraštajima. Na susretu je bio nazočan i kardinal José Saraiva Martins, koji je, osvrnuvši se u razgovoru za Vatikanski radio o etici u sportskim aktivnostima, istaknuo kako je nogomet i sport općenito odlična prigoda za susret i dijalog, da ima veliku odgojnu moć te je pojasnio kako mladi, igrajući u skupini, uče osjećati se uistinu djelom te skupine, a ne samo pojedinačnom osobom.¹⁸

Kako je i trenažni rad interaktivan proces u obzir treba uzeti da trenerovo ponašanje utječe na igrače i obrnuto. Renata Barić ističe da svaki trener, bez obzira koliko mu je to namjera ili nije, odgojno djeluje na sportaše te utječe na oblikovanje nekih aspekata ličnosti sportaša, oblikovanje vrijednosti, na njegovu motivaciju i sl.¹⁹ U svojoj studiji Thomas P. Valentini istražuje koncept moralne atmosfere uključujući norme i institucionalne vrijednosti s ciljem da sama primjena istraživanja pomogne trenerima i sportašima da razumiju kako svjesno održavati i ostvarivati visoko funkcioniranje moralne atmosfere u skupini i kod pojedinih članova tima.²⁰ Martin J. Lee i suradnici također istražuju odnos između vrijednosti, orijentacije postignuća i stavova u sportu kod mladih kako bi u budućnosti istražujući vrijednosti predvidjeli moralne stavove.²¹

3. PREDMET, HIPOTEZE, CILJEVI I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Predmet istraživanja u ovome radu jesu vrijednosti za koje se treneri (samo)opredjeljuju (prema općih 10 dimenzija i 4 dimenzija višeg reda). Cilj je istraživanja bio empirijski istražiti i analizirati

¹⁸ José Saraiva Martins, *Etika i sport nisu u suprotnosti*, Katolička Tiskovna Agencija Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine (23. prosinac 2009.), na: <http://www.ktabkbih.net/info.asp?id=22510> (pristupano 28. 7. 2018.)

¹⁹ Usp. Renata Barić, *Klima v športu* (magistarski rad), Filozofski fakultet, Ljubljana, 2004.

²⁰ Usp. Thomas P. Valentini, *A Qualitative Case Study of a Collegiate Tennis Program's Sport Moral Atmosphere*, ProQuest Dissertations Publishing, University of Minnesota, 2014.

²¹ Usp. Martin J. Lee, Jean Whitehead, Nikos Ntoumanis i Antonis Hatzigeorgiadis, Relationships among values, achievement orientations, and attitudes in youth sport, *Sport Exercise Psychology*, 30 (2008.) 5, 588-610.

dominantne vrijednosti prisutne kod hrvatskih nogometnih trenera i njihovih trenerskih podskupina na temelju njihovih samo(procjena). Osim toga, cilj je ispitati i faktorsku strukturu vrijednosti među ispitanim trenerima, provjerom Schwartzove teorije univerzalnih sadržaja i strukture vrijednosti. Budući da se radi o specifičnom uzorku, faktorskom analizom valja provjeriti formiraju li korištene čestice teorijski zadani okvir prema 10, odnosno 4 viša tipa vrijednosti. U radu se polazi od pretpostavke da vrijednosti i njihov sadržaj utječu i oblikuju komunikaciju i njezin izričaj, te da posljedično utječu na svaku interakciju i djelovanje. S obzirom da treneri odgovaraju zakonima tržišne ekonomije, postavljene su određene hipoteze koje treba potvrditi ili opovrgnuti.

Hipoteza (1) glasi: Faktorska struktura vrijednosti na uzorku 3 skupine trenera u skladu je sa Schwartzovom teorijom univerzalnih sadržaja i strukture vrijednosti.

Hipoteza (2) glasi: Postoje razlike između podskupina trenera (UEFA A, UEFA B i UEFA PRO) u (samo)procjeni vrijednosnih dimenzija (prema općih 10 dimenzija i 4 dimenzija višeg reda).

Što se metodologije tiče, valja istaknuti da se empirijsko istraživanje vrijednosti zasniva na Schwartzovoj teoriji univerzalnih sadržaja i strukture vrijednosti, *Schwartz Value Survey*, koju smo već prethodno spominjali u radu.²² Radi se o upitniku koji mjeri 10 konstrukata, odnosno motivacijskih tipova vrijednosti koji se analiziraju na razini deset motivacijskih ciljeva. Brojnim provjerama Schwartzova upitnika vrijednosti utvrđeno je da upitnik pokazuje zadovoljavajuće metrijske karakteristike i strukturalnu stabilnost među različitim kulturama. Hrvatskom inačicom Schwartzova upitnika vrijednosti (Ferić, 2009) utvrdit će se vrijednosni prioriteti ispitanika. U radu je korištena skraćena varijanta Schwartzova upitnika *Portrait Values Questionnaire (PVQ)*.²³ Upitnik se sastoji od kratkih

²² Usp. Shalom H. Schwartz, Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries, *Advances in Experimental Social Psychology*, Vol. 25 (1992.), 1-65.

²³ Za potrebe međunarodnog istraživanja *European Social Survey (ESS)* Schwartz i suradnici izradili su 2001. godine i skraćenu verziju PVQ upitnika koja se umjesto od originalnih 40 čestica sastoji od 21 čestice (21 item PVQ), i to tako da su iz originalnog upitnika odabrali samo onaj manji broj čestica (opisa osoba) koje ponajbolje predstavljaju pojedini tip vrijednosti. Shalom H. Schwartz, Gila Melech, Arielle Lehmann, Steven Burgess, Mari Harris i Vicki Owens, Extending the cross-cultural validity of the theory of basic human values with a different method of measurement. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32 (2001.) 5, 519-542; Ivana Ferić, *Vrijednosti i vrijednosni sustavi: psihološki pristup*, Alinea, Zagreb, 2009.

opisa različitih osoba, „portreta” koji opisuju ciljeve, želje, nastojanja pojedinih (zamišljenih) osoba te implicitno upućuju na važnost pojedinih vrijednosti. Za svaki od ukupno 21 takvih portreta ispitanik treba (na ljestvici od 1 do 6) odgovoriti na pitanje: „Koliko je ova osoba vama slična?” Na osnovi dobivenih procjena važnosti 21 opisa računaju se procjene važnosti 10 motivacijskih tipova vrijednosti. Procjena važnosti pojedinog tipa vrijednosti izražava se kao prosječna procjena (M) važnosti specifičnih vrijednosti koje prema teoriji predstavljaju taj tip.²⁴ Cjelokupni odnos konflikata i kompatibilnosti među tipovima vrijednosti stvara kružnu strukturu vrijednosnog sustava (slika 1). Kompatibilni se tipovi vrijednosti nalaze jedan do drugoga, dok se konfliktni nalaze jedni nasuprot drugima. Dinamični se procesi mogu objasniti promatranjem kružne strukture.

Slika 1: Strukturalni odnosi između 10 motivacijskih tipova vrijednosti. Izvor: Schwartz 1992. prema Ferić (2009.)²⁵

Prilikom istraživanja, oblikovanja i prezentiranja spoznaja korištene su različite znanstvene metode, od metode indukcije i dedukcije, analize i sinteze do komparativne metode. Podaci će biti obrađeni statističkim testovima (*t-test*, ANOVA, *Crombach alpha*, *Post hoc Scheffeov test*, Kaiser-Guttmanov kriterij ekstrakcije faktora, Bartlettov test sfericiteta, Kaiser-Meyer-Olkin mjera prikladnosti uzorka).

²⁴ Ivana Ferić, Sustav vrijednosti kao odrednica dominantnih političkih preferencija, *Društvena istraživanja*, 17 (2008.) 4-5, 618-619.

²⁵ Ivana Ferić, *Vrijednosti i vrijednosni sustav*, 36.

Kako bi se zaključci istraživanja mogli ispravno koristiti, ovdje će se iznijeti i određena ograničenja. Radi se o prikupljanju podataka (samo)procjenom, pa stoga postoji mogućnost nepodudaranja onoga što netko govori i onoga što netko radi, to jest ispitanici se mogu teoretski odlučivati za neke vrijednosti, no u praksi to ne ostvarivati. Stoga smo prethodno istaknuli da nedostaje kontrolna skupina igrača, koji bi na sukladnosti njihovih odgovora potvrdili ili opovrgnuli izabrane vrijednosti. Nadalje, istraživanje je ograničeno samo na nogometne trenere, a zanimljivo bi bilo jednako tako uvrstiti kontrolne skupine, primjerice opće populacije ili nekih drugih skupina trenera (rukometnih, košarkaških i dr.) te vidjeti izražavaju li ispitanici stav specifične populacije nogometnih trenera.

4. UZORAK I POSTUPAK

Kako bi prikupili potrebne podatke, anketiranje je provedeno na uzorku muškog spola (N=139) tri skupine nogometnih trenera (UEFA A, UEFA B i UEFA PRO) u suradnji s Hrvatskom nogometnom akademijom. To je ustanova za obrazovanje odraslih u sportu Hrvatskog nogometnog saveza. Ciljevi i djelatnost Nogometne akademije Hrvatskoga nogometnog saveza su provođenje programa osposobljavanja i usavršavanja osoba za obavljanje stručnih poslova u nogometu, i to: trenera kategorije UEFA B, trenera kategorije UEFA A, trenera kategorije UEFA PRO i drugih specijalističkih profila i zvanja potrebnih nogometu.²⁶ Podaci su dobiveni ispunjavanjem upitnika u razdoblju od siječnja do svibnja 2017. godine. Poštivalo se pravo ispitanika o informiranosti i pristanku na sudjelovanje te anonimnost ispitanika. U pripremi i provedbi istraživanja najprije je obavljen razgovor s predsjednikom Nogometne akademije, te je dogovoren način provedbe anketiranja. Uz suradnju i pomoć stručnih predavača Nogometne akademije izrađen je raspored provođenja ankete te je provedeno skupno anketiranje, ali zasebno za svaku pojedinu kategoriju nogometnih trenera. Anketiranje je izvršeno po istom protokolu, dok je osnovni cilj uputa bio sudionike ispitivanja uvesti u problematiku ispitivanja, te ih potaknuti na suradnju i dobivanje objektivnih i iskrenih odgovora. Općom uputom obrazloženi su svrha i cilj istraživanja uz napomenu kako će se rezultati koristiti isključivo u znanstvene svrhe. Sudionici anketiranja zamoljeni su da pomno pročitaju opis neke osobe i odgovore koliko im navedena osoba sličí ili ne sličí, izražavajući svoj odgovor pomoću

²⁶ http://www.nogometnisavezsz.hr/images/Dokumenti/Treneri/Sustav_i_kriteriji_educakije_na_NA_HNS.pdf (pristupano 31. 7. 2018)

Likertove skale od 6 točaka, pri čemu vrijedi: 1 = jako mi nalikuje, 2 = nalikuje mi, 3 = donekle mi nalikuje, 4 = malo mi nalikuje, 5 = ne nalikuje mi i 6 = uopće mi ne nalikuje. Primjena upitnika traje oko sat vremena.

Uzorak je odabran prema kriteriju dostupnosti u trenutku anketiranja. Na tekućoj godini za obrazovanje ukupno je bilo prijavljeno 190 trenera, a ispitani uzorak obuhvaća 73 % čitave skupine. Stoga možemo reći da je ovakav uzorak dostupnih anketiranih trenera reprezentativan. Svi rezultati i generalizacije odnose se na populaciju u tom trenu dostupnih nogometnih trenera navedene 3 skupine. Ispitanici su u upitniku prema dobi unaprijed podijeljeni u 3 skupine: od 18 do 25 godina (N = 5 trenera, svi iz podskupine UEFA B), zatim od 26 do 35 godina (N = 74 trenera) te stariji od 36 godina (N = 60). Prema obrazovanju, ispitanike smo unaprijed podijelili u 3 skupine: sa završenom osnovnom školom (N = 79), sa završenom srednjom školom (N = 19) te one sa završenim fakultetom (N = 41). Prema stupnju religioznosti trenere smo unaprijed podijelili na one koji se smatraju religioznima (N = 102), one koji su neodlučni (N = 14) i na nereligiozne (N = 23). Zbog bolje interpretacije rezultata vrijednosnog modela i testiranja postavljenih hipoteza, na poduzorcima smo proveli hi^2 test kako bismo utvrdili postoje li razlike u distribuciji ispitanika prema podskupinama prema dobi, obrazovanju i religioznosti. Testovi su pokazali kako prema religioznosti ($hi^2=4,063$, $df=4$, $p=,398$) i obrazovanju ($hi^2= 1,400$, $df=4$, $p=,844$) ne postoje značajne razlike između podskupina. Prema obrazovanju najveći udio ispitanih trenera je sa završenom osnovnom školom (57 %), zatim sa visokom školom ili fakultetom (29 %) te najmanje sa srednjom školom (14 %). Prema religioznosti, najveći je udio trenera koji se smatraju religioznima (73 %), slijede nereligiozni (17 %), a najmanje je neodlučnih (10 %). Prema dobi, najveći je udio trenera između 25 i 35 godina (53 %), slijede stariji od 36 (43 %), a najmanje je mlađih od 25 godina (4 %). Treneri se prema dobi značajno razlikuju i u podskupinama ($hi^2= 22,249$, $df=4$, $p<,000$). Tako su svi mlađi od 25 isključivo treneri UEFA B skupine. Nadalje, udio trenera UEFA B između 25 i 36 godina je 58 %, a udio starijih od 36 je 28 %. U skupini trenera UEFA A udio onih između 25 i 35 godina je također 58 %, ali je udio starijih od 36 godina 42 %. Na kraju, u skupini trenera UEFA PRO udio starijih od 36 je 67 %, a udio u skupini od 25 do 35 godina je 33 %. Dakle, u skupini UEFA PRO veći je udio trenera starijih od 36 godina u odnosu na skupine UEFA A i B koje pak imaju najveći udio trenera između 25 i 35 godina. Ovakav uzorak ima metodološke i interpretativne manjkavosti zbog unaprijed kategoriziranih skupina.

Tablica 1. Socio-demografska struktura ispitanih trenera po skupinama – broj i udio

Soci demografija		UEFA B	UEFA A	UEFA PRO	Ukupno
Dob	18 - 25	5	0	0	5
	25 - 35	21	44	9	74
	više od 36	10	32	18	60
Obrazovanje	OŠ	23	42	14	79
	SSS	5	10	4	19
	VŠ	8	24	9	41
Religioznost	Religiozni	30	54	18	102
	Neodlučni	1	10	3	14
	Nereligiozni	5	12	6	23
Ukupno		36	76	27	139

5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

U radu smo se koristili strukturalnim kružnim modelom 10 osnovnih motivacijskih tipova vrijednosti i 4 viša motivacijska tipa. Kružni model prema (Ferić, 2009) Schwartzu previđa 4 dimenzije vrijednosti višeg tipa i strukturalni odnos 10 osnovnih tipova unutar njih. U ovom istraživanju (tablica 2), kada se promatraju (samo) procjene dimenzija vrijednosti hrvatskih trenera (N=139), Cr. Alpha koeficijent je upitan na svih 10 dimenzija. Kako bismo provjerili funkcioniranje odnosa između 10 motivacijskih tipova vrijednosti kod trenera, kako ih je utvrdio Schwartz, provjerene su korelacije između 4 viša tipa vrijednosti kod hrvatskih trenera. Valja napomenuti kako je u ovom slučaju Cr. Alpha zadovoljavajući i potvrđuje unutarnju homogenost viših tipova vrijednosti *tradicionalnih odnosa* i *vlastitog odricanja* dok je na ostale dvije dimenzije višeg tipa upitan.

U tablici 3 matrica korelacije (r) između vrijednosti višeg tipa pokazuje postojanje pozitivne, ali niske korelacije između većine dimenzija, osim između zadržavanja *tradicionalnih odnosa* i *vlastitog odricanja* gdje je povezanost srednja i pozitivna. Povezanost dimenzije *otvorenosti za promjene* najmanja je s dimenzijom zadržavanja *tradicionalnih odnosa*. Analiza rezultata ne pokazuje postojanje negativnih korelacija između 4 dimenzije višeg tipa pa možemo zaključiti kako ne postoji vjerojatnost da visok stupanj (samo)procjene na jednoj dimenziji u isto vrijeme znači nizak stupanj (samo)

procjene na drugoj. No iako su sve korelacije pozitivne, Pearsonov koeficijent (r) uglavnom je neznatan, nizak ili srednji pa ukazuje kako između 4 dimenzije višeg reda kod hrvatskih trenera ne postoji visok stupanj povezanosti čime možemo djelomično potvrditi postavljeni model.

Tablica 2. Unutarnja homogenost dimenzija vrijednosti - hrvatski treneri

Tip vrijednosti	M	SD	A
10 tipova vrijednosti			
Nezavisnost	4,76	0,914	0,510
Poticaaj	3,54	1,180	0,677
Hedonizam	3,99	0,994	0,342
Postignuće	3,98	0,936	0,507
Moć	3,13	0,896	0,318
Sigurnost	4,24	1,225	0,630
Konformizam	3,92	1,065	0,520
Tradicija	4,17	1,165	0,611
Dobrohotnost	4,89	0,887	0,678
Univerzalizam	4,75	0,810	0,516
4 viša tipa vrijednosti			
Otvorenost za promjene	4,09	0,728	0,605
Zadržavanje tradicionalnih odnosa	4,11	0,884	0,729
Vlastito odricanje	4,80	0,748	0,704
Vlastiti probitak	3,55	0,728	0,499

Tablica 3. Pearsonov koeficijenti korelacije vrijednosti višeg tipa

4 viša tipa vrijednosti	r
Zadržavanje tradicionalnih odnosa/vlastito odricanje	,474**
Otvorenost za promjene/vlastiti probitak	,380**
Otvorenost za promjene/vlastito odricanje	,366**
Zadržavanje tradicionalnih odnosa/vlastiti probitak	,307**
Vlastito odricanje/vlastiti probitak	,168*
Otvorenost za promjene/zadržavanje tradicionalnih odnosa	,113

** Signifikantno na razini 0.01

**Signifikantno na razini 0.05

5.1. Razlike između prosječnih ocjena dimenzija vrijednosti podskupina trenera (UEFA A, UEFA B i UEFA PRO)

Kako bismo usporedili međusobno (samo)procjenu trenera prema skupinama (treneri UEFA A, UEFA B i UEFA PRO), proveden je ANOVA test i *post hoc* Scheffeoov test kako bi se utvrdilo između kojih skupina trenera postoje značajnije razlike prosječnih rezultata svih 10 općih dimenzija i 4 dimenzije višeg reda.

Tablica 4. Razlike u prosječnim ocjenama trenera među skupinama (ANOVA)

Tip vrijednosti	M		
	UEFA A	UEFA B	UEFA PRO
10 tipova vrijednosti			
Nezavisnost	4,72	4,74	4,87
Poticaaj	3,71	3,46	3,17
Hedonizam	4,05	3,93	3,89
Postignuće	4,09	3,86	3,81
Moć	3,28	2,78	3,19
Sigurnost	4,15	3,82	4,52
Konformizam	3,93	3,82	4,04
Tradicija	4,06	4,28	4,31
Dobrohotnost	4,82	4,89	5,07
Univerzalizam	4,71	4,67	4,95
4 viša tipa vrijednosti			
otvorenost za promjene	4,16	4,04	3,98
Zadržavanje tradicionalnih odnosa	4,05	4,11	4,29
Vlastito odricanje	4,76	4,76	5,00
Vlastiti probitak	3,68	3,32	3,50

Kao što je vidljivo iz tablice 4, u kojoj se nalaze prosječni rezultati trenera prema skupinama na Schwartzovoj skali vrijednosti, sudionici su u prosjeku pokazali relativno umjerenu važnost pojedinih čestica. Konkretno, za skupinu nogometnih trenera UEFA A vrijednosti aritmetičkih sredina važnosti navedenih čestica kreću se od najmanje važnosti, gdje je $M = 3,28$ (moć), do najveće važnosti, koja iznosi $M = 4,82$ (dobrohotnost). Kod skupine UEFA B vri-

jednosti aritmetičkih sredina važnosti navedenih čestica kreću se od najmanje važnosti, gdje je $M = 2,78$ (moć), do najveće važnosti, koja iznosi $M = 4,89$ (dobrohotnost). Vrijednosti aritmetičkih sredina važnosti navedenih čestica za skupinu UEFA PRO kreću se od najmanje, $M = 3,17$ (poticaj), do najveće važnosti, koja iznosi $M = 5,07$ (dobrohotnost).

Kada se promatraju 4 vrijednosti višeg reda, rezultati pokazuju kako se podskupine trenera razlikuju kod (samo)procjene vrijednosnih poruka: *otvorenosti za promjene* (nezavisnost, poticaj i hedonizam) i *tradicionalnih odnosa* (sigurnost, konformizam i tradicije). Između UEFA A, UEFA B i UEFA PRO nema razlike u (samo)procjeni vrijednosti *vlastitog odricanja* (univerzalizam i dobrohotnost) i *vlastitog probitka* (postignuće i moć). Kod svih se skupina *vlastito odricanje* nalazi na prvome mjestu, a vrijednost *vlastiti probitak* na posljednjem, četvrtom mjestu.

5.2. Provjera faktorske strukture vrijednosti temeljene na Schwartzovu modelu

Jedan od ciljeva rada bio je i provjera faktorske strukture vrijednosti temeljene na Schwartzovu modelu 10 nižih tipova vrijednosti i 4 viša tipa, na ukupnom uzorku trenera te prema podskupinama UEFA a, UEFA B i UEFA PRO. Hipotezom je pretpostavljeno da će faktorska struktura vrijednosti na uzorku 3 skupine trenera biti u skladu sa Schwartzovom teorijom univerzalnih sadržaja i strukture vrijednosti. Faktorska analiza provedena je na 10 varijabli: konformizam, tradicija, dobrohotnost, univerzalizam, nezavisnost, poticaj, hedonizam, postignuće, moć i sigurnost. Svaka od njih formirana je temeljem dvije tvrdnje, osim univerzalizma, koji je kao dimenzija formiran temeljem tri tvrdnje. Tako formirane dimenzije tvore teorijski model 10 nižih tipova vrijednosti koji smo provjerili na ukupnom uzorku trenera te na poduzorcima kako bismo utvrdili formiraju li te varijable na ovoj skupini ispitanika četiri dimenzije višeg tipa kako predlaže teorijski model.

Najprije su na setu 21 inicijalne tvrdnje provjereni preduvjeti faktorske analize na zadanom uzorku. Kaiser-Meyer-Olkin mjera prikladnosti uzorka je zadovoljavajuća ($KMO = ,733$) budući da vrijednost KMO testa u intervalu od 0,5 do 1 opravdava primjenu faktorske analize. Osim toga, Bartlettov test sfericiteta je značajan ($p < ,000$). Rezultati su prikazani za sve trenere zajedno te za podskupine UEFA A i UEFA B, gdje su KMO vrijednosti iznad 0,7 pa je ova vrsta analize na tim uzorcima i poduzorcima opravdana.

Na poduzorku trenera UEFA PRO faktorska analiza nije provedena jer je KMO mjera prikladnosti uzorka nezadovoljavajuća, odnosno manja od 0,5.

6. UKUPNI UZORAK HRVATSKIH TRENERA

Na ukupnom uzorku trenera analiza glavnih komponenata uz Varimax rotaciju primjenom Kaiser-Guttmanovog kriterija ekstrakcije faktora, izlučuje 3 značajna faktora koja zajedno objašnjavaju 59,44 % od ukupne varijance. Prvi faktor je objasnio 30,39 % varijance, drugi još 16,38 % varijabiliteta, a treći dodatnih 12,34 % ukupnog varijabiliteta. Kaiser-Meyer-Olkin mjera prikladnosti uzorka je i ovdje zadovoljavajuća (KMO = ,729), a Bartlettov test sfericiteta je značajan ($p < ,000$).

Tablica 5. Matrica korelacija vrijednosti na ukupnom uzorku svih trenera (N=139)

	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	,107	,162**	,237*	,125	,205*	,028	,220*	,402*	,438*
2		,442*	,157**	,177**	,026	-,136	-,005	,103	,137
3			,321*	,275*	,183**	,049	,021	,191**	,174**
4				,265*	,301*	,140**	,151**	,226*	,228*
5					,293*	,182**	,038	,030	-,013
6						,339*	,384*	,253*	,336*
7							,427*	,315*	,191**
8								,504*	,360*
9									,570*

*značajno na razini $< ,01$

** značajno na razini $< ,05$

Nezavisnost = 1; Poticaj = 2; Hedonizam = 3; Postignuće = 4; Moć = 5;

Sigurnost = 6; Konformizam = 7; Tradicionalizam = 8; Dobrohotnost = 9;

Univerzalizam = 10

Iz tablice 5 vidljivo je kako su najviše statistički značajne korelacije na ukupnom uzorku svih trenera dobivene između dimenzija *dobrohotnosti* i *tradicionalizma* ($r = ,504$) te između *dobrohotnosti* i *univerzalizma* ($r = ,570$), obje na razini značajnosti manjoj od 0,01. Najniža značajna korelacija dobivena je između *postignuća* i *konformizma* ($r = ,014$) na razini značajnosti manjoj od 0,05. Većina značaj-

nih korelacija indiciraju na nisku pozitivnu povezanost varijabli, a samo dvije navedene najviše značajne povezanosti iznad $r=0,5$ možemo smatrati srednjom pozitivnom povezanosti varijabli.

Tablica 6. Ekstrahirani faktori prema analizi glavnih komponenata uz Varimax rotaciju na ukupnom uzorku trenera

	1	2	3
Univerzalizam	0,809		
Dobrohotnost	0,787		
Nezavisnost	0,666		
Hedonizam		0,774	
Poticaaj		0,684	
Moć		0,608	
Postignuće		0,545	
Konformizam			0,791
Sigurnost			0,669
Tradicionalizam			0,569

Tablica 6 prikazuje faktorsku strukturu tri ekstrahirana faktora prema Schwartzovom modelu 10 nižih dimenzija vrijednosti na ukupnom uzorku trenera. Prvi faktor je okupio tri čestice koje se odnose na *vlastito odricanje* (univerzalizam i dobrohotnost). Na ovoj dimenziji visoko korelira (nezavisnost), koja u teoriji spada u *otvorenost za promjene*. Drugi faktor okupio je 4 čestice koje se odnose na *otvorenost za promjene* (hedonizam i poticaaj) i *vlastiti probitak* (moć i postignuće). Treći faktor je okupio 3 čestice koje se odnose na 3 čestice koje se odnose na *zadržavanje tradicionalnih odnosa* (konformizam, sigurnost, tradicija). Rezultati na ukupnom uzorku svih trenera pokazuju da je faktorska struktura vrijednosti samo djelomično u skladu sa Schwartzovom teorijom univerzalnih sadržaja i strukture vrijednosti.

6.1. Treneri podskupine UEFA A

Na uzorku trenera podskupine UEFA A analiza glavnih komponenata uz Varimax rotaciju primjenom Kaiser-Guttmanova kriterija ekstrakcije faktora također izlučuje 3 značajna faktora koja zajedno objašnjavaju 63,84 % od ukupne varijance. Prvi faktor je objasnio 36,06 % varijance, drugi još 16,91 % varijabiliteta, a treći dodatnih

10,87 % ukupnog varijabiliteta. Kaiser-Meyer-Olkin mjera prikladnosti uzorka je i ovdje zadovoljavajuća (KMO = ,733), a Bartlettov test sfericiteta je značajan ($p < ,000$).

Tablica 7. Matrica korelacija vrijednosti na uzorku trenera podskupine UEFA A (N=76)

	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	-,007	,183	,351*	,107	,280*	,153	,294*	,441*	,500*
2		,510*	,182	,381*	,164	-,028	,030	,144	,160
3			,408*	,388*	,229**	,193**	-,028	,227**	,218**
4				,281*	,453*	,227**	,300*	,377*	,379*
5					,511*	,204**	,070	,140	,125
6							,427*	,278*	,366*
7							,409*	,406*	,257**
8								,489*	,399*
9									,605*

*značajno na razini $< ,01$

** značajno na razini $< ,05$

Nezavisnost = 1; Poticaj = 2; Hedonizam = 3; Postignuće = 4; Moć = 5; Sigurnost = 6; Konformizam = 7; Tradicionalizam = 8; Dobrohotnost = 9; Univerzalizam = 10

Iz tablice 7 vidljivo je kako su najviše statistički značajne korelacije na poduzorku trenera UEFA A dobivene između dimenzija *dobrohotnosti* i *univerzalizma* ($r = ,605$) te između *poticaja* i *hedonizma* ($r = ,510$), nadalje, između *nezavisnosti* i *univerzalizma* ($r = ,500$) te između *moći* i *sigurnosti* ($r = ,511$), a sve na razini značajnosti manjoj od 0,01. Najniža značajna korelacija dobivena je između *hedonizma* i *konformizma* ($r = ,193$) na razini značajnosti manjoj od 0,05. I ovdje, kao i na ukupnom uzorku, većina značajnih korelacija indicira nisku pozitivnu povezanost varijabli, ali i povezanosti između varijabli *poticaj* i *hedonizam*, zatim između *moć* i *sigurnost*, *nezavisnost* i *univerzalizam* te između *dobrohotnost* i *univerzalizam*, koje su iznad $r = 0,5$, koju možemo smatrati srednjom pozitivnom povezanosti varijabli.

Tablica 8 prikazuje faktorsku strukturu 3 ekstrahirana faktora prema Schwartzovom modelu 10 nižih dimenzija vrijednosti na pod uzorku trenera skupine UEFA A. Prvi faktor je okupio 3 čestice koje se odnose na *vlastito odricanje* (univerzalizam i dobrohotnost) i

otvorenost za promjene (nezavisnost). Drugi faktor okupio je 4 čestice koje se odnose na *otvorenost za promjene* (hedonizam i poticaj) i *vlastiti probitak* (moć, postignuće). Treći faktor okupio je 3 čestice *zadržavanja tradicionalnih odnosa* (sigurnost, konformizam i tradicionalizam). Rezultati pokazuju da je isto kao i na ukupnom uzorku svih trenera i ovdje kod trenera skupine UEFA A faktorska struktura vrijednosti samo djelomično u skladu sa Schwartzovom teorijom univerzalnih sadržaja i strukture vrijednosti.

Tablica 8. Ekstrahirani faktori prema analizi glavnih komponenata uz Varimax rotaciju na pod uzorku trenera UEFA A

Čestice	Dimenzije		
	1	2	3
Univerzalizam	0,804		
Nezavisnost	0,767		
Dobrohotnost	0,761		
Hedonizam		0,804	
Poticaj		0,793	
Moć		0,665	
Postignuće		0,405	
Sigurnost			0,759
Konformizam			0,744
Tradicionalizam			0,611

6.2. Treneri podskupine UEFA B

Na uzorku trenera podskupine UEFA B analiza glavnih komponenata uz Varimax rotaciju primjenom Kaiser-Guttmanova kriterija ekstrakcije faktora, kao i u slučaju ukupnog uzorka svih trenera te uzorka UEFA A, izlučuje 3 značajna faktora koja zajedno objašnjavaju 63,91 % od ukupne varijance. Prvi faktor je objasnio 28,63 % varijance, drugi još 18,64 % varijabiliteta, a treći dodatnih 16,65 % ukupnog varijabiliteta. Kaiser-Meyer-Olkin mjera prikladnosti uzorka i ovdje je zadovoljavajuća (KMO = ,611), a Bartlettov test sfericiteta je značajan ($p < ,000$).

Iz tablice 9 vidljivo je kako je najviša statistički značajna korelacija na poduzorku trenera UEFA B dobivena između dimenzija *dobrohotnosti* i *tradicionalizma* ($r = ,629$), na razini značajnosti manjoj

od 0,01. Najniža značajna korelacija dobivena je između *poticaja* i *hedonizma* ($r=,292$) na razini značajnosti manjoj od 0,05. I ovdje, kao i na ukupnom uzorku, većina značajnih korelacija ukazuju na nisku pozitivnu povezanost varijabli, a jedino je povezanost između varijabli *dobrohotnosti* i *tradicionalizma* iznad $r=0,5$, koju možemo smatrati srednjom pozitivnom povezanosti varijabli.

Tablica 9. Matrica korelacija vrijednosti na uzorku trenera podskupine UEFA B (N=36)

	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	,338**	,292**	,416*	,203	-,036	-,213	,159	,331**	,393*
2		,242	,117	-,131	-,167	-,323**	,010	,165	,215
3			,275	,134	,275	-,163	,219	,321**	,184
4				,486*	,349**	,044	,156	,201	,187
5					,040	,127	-,107	-,145	-,302**
6						,275	,427*	,183	,335*
7							,372**	,163	-,012
8								,629*	,456*
9									,395*

* značajno na razini $<,01$

** značajno na razini $<,05$

Nezavisnost = 1; Poticaj = 2; Hedonizam = 3; Postignuće = 4; Moć = 5; Sigurnost = 6; Konformizam = 7; Tradicionalizam = 8; Dobrohotnost = 9; Univerzalizam = 10

Tablica 10 prikazuje faktorsku strukturu 3 ekstrahirana faktora prema Schwartzovu modelu 10 nižih dimenzija vrijednosti na poduzorku trenera skupine UEFA B. Prvi faktor je okupio 4 čestice koje se odnose na *vlastito odricanje* (dobrohotnost i univerzalizam) i *zadržavanje tradicionalnih odnosa* (tradicionalizam i sigurnost). Drugi faktor okupio je 3 čestice koje se odnose na *vlastiti probitak* (postignuće i moć te hedonizam, koji je prema Schwartzu istodobno povezan s vlastitim probitkom i otvorenošću za promjene). Treći faktor okupio je 3 čestice koje se odnose na *otvorenost za promjene* (nezavisnost i poticaj) i *zadržavanje tradicionalnih odnosa* (konformizam, čestica s negativnom korelacijom). Rezultati pokazuju da je kod trenera skupine UEFA B faktorska struktura vrijednosti samo djelomično u skladu sa Schwartzovom teorijom univerzalnih sadržaja i strukture vrijednosti.

Tablica 10. Ekstrahirani faktori prema analizi glavnih komponenata uz Varimax rotaciju na poduzorku trenera UEFA B

Čestice	Dimenzije		
	1	2	3
Tradicionalizam	0,836		
Dobrohotnost	0,775		
Univerzalizam	0,751		
Sigurnost	0,525		
Postignuće		0,833	
Moć		0,826	
Hedonizam		0,431	
Nezavisnost			0,560
Konformizam			-0,759
Poticaaj			0,743

6.3. Socio-demografski pokazatelji kod hrvatskih trenera

Rezultati provedenih ANOVA i t-testova pokazuju kako se hrvatski treneri ne razlikuju u procjeni važnosti 4 vrijednosti višeg reda prema obrazovanju, rezidencijalnom porijeklu, ekonomskom statusu i radnom iskustvu. Rezultati iskazani u tablicama koje slijede pokazuju one dimenzije i socio-demografske varijable na kojima su t-testom i ANOVA testom (i *post hoc* testovima) utvrđene razlike u prosječnim rezultatima - prema obrazovanju, broju članova kućanstva i religioznosti.

U tablici 11 prikazane su razlike u prosječnim rezultatima hrvatskih trenera prema socio-demografskim varijablama. Rezultati t-testa pokazuju kako se hrvatski treneri razlikuju međusobno prema obrazovanju kada procjenjuju vrijednost *vlastitog odricanja* ($t=-2,330$; $df=134,590$; $p=,021$). Vrijednost vlastitog odricanja u sebi sadrži *univerzalizam* i *dobrohotnost*. Rezultati se razlikuju kod ispitanika s višim i visokim obrazovanjem u odnosu na one sa srednjim obrazovanjem. Oni sa srednjim obrazovanjem u manjoj mjeri odražavaju vrijednosnu poruku vlastitog odricanja.

Rezultati t-testa pokazuju kako se hrvatski treneri razlikuju međusobno prema broju članova kućanstva kada procjenjuju vrijednost *zadržavanja tradicijskih odnosa* ($t=-2,166$; $df=135,915$; $p=,032$). Vrijednost tradicijskih odnosa razlikuje one iz kućanstva

Tablica 11. Razlike u prosječnim rezultatima hrvatskih trenera prema obrazovanju, broju članova kućanstva i religioznosti

Vrijednosna dimenzija	Socio-demografija	Broj trenera	M	SD	
Vlastito odricanje	Obrazovanje	Srednje	79	4,68	0,779
		Više i visoko	60	4,97	0,675
	Religiozni	102	4,83	0,741	
Zadržavanje tradicionalnih odnosa	Religioznost	Neodlučni	14	4,34	0,677
		Nereligiozni	23	4,97	0,737
	Broj članova kućanstva	1 - 3 člana	62	3,93	0,809
		4 ili više	77	4,25	0,921
Religioznost	Religiozni	102	4,31	0,856	
	Neodlučni	14	3,53	0,590	
		Nereligiozni	23	3,56	0,785

va s jednim do tri člana u odnosu na one iz kućanstava sa 4 ili više članova. Oni iz kućanstava s jednim do 3 člana u značajno manjoj mjeri odražavaju poruku tradicionalizma u odnosu na one iz većih kućanstava.

Rezultati ANOVA testa pokazuju kako se hrvatski treneri razlikuju međusobno prema religioznoj pripadnosti kada procjenjuju vrijednost *tradicionalnih odnosa* ($F=11,651$; $\text{sig}=,000$) i vrijednost *vlastitog odricanja* ($F=3,424$; $\text{sig}=,035$). *Post hoc* Scheffev test pokazuje kako se u procjeni poruka zadržavanja tradicionalnih odnosa međusobno razlikuju religiozni i neodlučni te religiozni i nereligiozni, dok se neodlučni i nereligiozni ne razlikuju. Religiozni hrvatski treneri u značajno većoj mjeri odražavaju poruku zadržavanja *tradicionalnih vrijednosti*, u odnosu na ostale dvije skupine. *Post hoc* Scheffev test pokazuje kako se u procjeni poruke *vlastitog odricanja* međusobno razlikuju nereligiozni i neodlučni. Nereligiozni hrvatski treneri u značajno većoj mjeri odražavaju poruku vlastitog odricanja u odnosu na neodlučne trenere.

7. RASPRAVA I INTERPRETACIJA REZULTATA

Na samom početku ovoga rada definiran je problem istraživanja, pri čemu je navedeno kako je fokus interesa istražiti osobne vrijednosti trenera, ispitati faktorsku strukturu vrijednosti između

nogometnih trenera i njihovih skupina provjerom Schwartzove teorije univerzalnih sadržaja i strukture vrijednosti (1992.) te utvrditi postoje li razlike između trenerskih skupina koje smo obuhvatili svojim istraživanjem. Izračunom faktorske analize ustanovljeno je da navedene čestice zadanog okvira 10 varijabli samo djelomično potvrđuju postavljeni model. Time rezultati samo djelomično potvrđuju hipotezu da je faktorska struktura vrijednosti na uzorku tri različite skupine trenera u skladu sa Schwartzovom teorijom univerzalnih sadržaja i strukture vrijednosti. To se može objasniti brojem ispitanika (N= 139) koji je relativno mali u odnosu na neke veće uzorke u dosadašnjim ispitivanjima, ali i na specifičnost samog uzorka ispitanika. Naime, o trenerima – pa i onima koje smo mi istražili – možemo govoriti kao o specifičnoj populaciji ispitanika zbog neposrednog odnosa s profitabilnim materijalnim okruženjem u kojem se nalazi današnji odnos spram nogometa. Treneri i igrači svjesni su da je nogomet postao područje ekonomskih interesa i koristi, pa su stoga svi prisutni akteri visoko izloženi stresu jer moraju postići vrhunske rezultate. Renata Jukić primjećuje da je današnji čovjek u vremenu postmoderne „suočen s neizvjesnošću i jedino može biti siguran u nesigurnost”.²⁷ Ta je neizvjesnost specifična kod trenerskog posla jer ovisi isključivo o rezultatima. Spehnjak i Plenković istraživali su u kojoj mjeri sportaši određene čimbenike smatraju bitnim faktorima koji nepovoljno utječu na njihov rad. Rezultati su pokazali da je kategorija stresora faktor samog posla u samom vrhu prepoznatih stresora, dok je kvaliteta međuljudskih odnosa motivirajuća snaga za sve sudionike i odlučujući je čimbenik sportskog uspjeha.²⁸

Rezultati su pokazali da postoje razlike između podskupina trenera (UEFA A, UEFA B i UEFA PRO) u (samo)procjeni vrijednosnih dimenzija (prema općih 10 dimenzija i 4 dimenzija višeg reda) te stoga možemo potvrditi drugu hipotezu. Treneri se međusobno razlikuju u (samo)procjeni na dimenzijama vrijednosti: *postignuće, sigurnost, konformizam, tradicija, poticaj i moć*. To znači da prilikom (samo)procjene važnosti svake pojedine od navedenih dimenzija nije svejedno iz koje trenerske skupine dolazi trener ispitanik. Rezultatima su utvrđene razlike između podskupina, pa zato potvrđujemo hipotezu da postoje razlike između podskupina trenera (UEFA A,

²⁷ Renata Jukić, Moralne vrijednosti kao osnova odgoja, *Nova prisutnost*, 11 (2013.) 3, 407.

²⁸ Usp. Marijan Spehnjak, Mario Plenković, Intrapersonalna i antropološka utjecajna dimenzija komuniciranja na dinamičko i stresno ponašanje profesionalnih sportaša, *Media, culture and public relations*, 6 (2015.) 2, 156 -158.

UEFA B i UEFA PRO) u (samo)procjeni vrijednosnih dimenzija (prema općih 10 dimenzija i 4 dimenzija višeg reda).

Prema Schwartzu dinamični odnosi među vrijednostima i ponašanja koja su usmjerena prema određenom tipu vrijednosti imaju različite psihološke, praktične i društvene posljedice koje mogu biti kompatibilne ili u konfliktu s ponašanjima usmjerenima prema drugim tipovima vrijednosti.²⁹ Kompatibilni tipovi vrijednosti imaju zajedničku motivacijsku vrijednost, dok se neke vrijednosti nalaze u konfliktu, primjerice ako osoba drži do vrijednosti *postignuća*, visoko će vrednovati vrijednost *moći*, a neće mnogo važnosti pridavati vrijednosti *dobrohotnosti*.³⁰ U analizi prikupljenih podataka uočeno je da hrvatski treneri pridaju najvišu važnost vrijednosti *dobrohotnosti* (M = 4,89), *nezavisnosti* (M = 4,76) i *univerzalizmu* (M = 4,75). Ove su birane vrijednosti kompatibilni tipovi vrijednosti, istog su motivacijskog cilja i nalaze se jedna uz druge. Vrijednost *nezavisnost* i *univerzalizam* gotovo su jednako ocijenjene. Na četvrtome mjestu slijedi *sigurnost* (M = 4,24) i na petome je mjestu *tradicija* (M = 4,17). Prema Schwartzu ove su vrijednosti u kompatibilnom odnosu te imaju zajednički motivacijski cilj.³¹ Rezultati istraživanja pokazuju da je trenerima iznimno bitan pojedinac, a takvi su rezultati pretpostavka dobre i usklađene komunikacije, pa nije neobično da je vrijednost *moć* za sve trenere na posljednjem mjestu. Do sličnih rezultata došli su Dević i suradnici istražujući povezanost hijerarhije vrijednosti i materijalizma na uzorku punoljetnog stanovništva. Utvrdili su da hrvatski građani najmanju važnost pridaju vrijednosnom tipu *moći* (M = 2,35).³² No valja primijetiti da, iako je vrijednost *moć* (M = 3,13) na posljednjemu mjestu kod hrvatskih trenera, njezina je ocjena iznimno visoka u odnosu na prve visoko rangirane vrijednosti, što upućuje na želju za autoritetom i društvenom prepoznatljivošću, a to su osnovni motivacijski ciljevi i klasični elementi koji se vežu uz ovaj tip vrijednosti.

Konkretna životna situacija je ona koja izaziva trenera (kao i svakog pojedinca) u njegovoj životnoj zbilji na odabir u kojem se treba odlučiti, djelovati i birati između dviju ili više stvarnosti. O utje-

²⁹ Usp. Shalom H. Schwartz, Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries, *Advances in Experimental Social Psychology*, 25 (1992.), 1-65; Ivana Ferić, *Vrijednosti i vrijednosni sustavi*, 33.

³⁰ Usp. Ivana Ferić, *Vrijednosti i vrijednosni sustavi*, 35.

³¹ Usp. Shalom H. Schwartz, Universals in the content and structure of values, 14.

³² Usp. Ivan Dević, Filip Majetić i Rašeljka Krnić, Vrijednosne preferencije hrvatskih građana kao odrednice materijalizma, *Društvena istraživanja*, 24 (2015.), 4, 565.

caju konteksta i određene situacije na odabir vrijednosti istraživali su Seligman i Katz (1996.) te su utvrdili da se prognostička snaga vrijednosti mijenja ovisno o situacijskom kontekstu. Utvrdili su da su vrijednosti mjerene pod utjecajem konteksta određenog problema bolji prediktor stava prema tom problemu negoli kad se te vrijednosti mjere bez utjecaja konteksta. Budući da svatko sastavlja svoju piramidalnu ljestvicu vrijednosti te se često zbog egzistencijalnih situacija nađe u sukobljenom odnosu, situacijska uvjetovanost životnog konteksta može pridonijeti da se pojedinac odluči za vrijednosti koje zapravo ne preferira. Uvođenjem kontrolne skupine bilo bi moguće utvrditi odražavaju li ispitanici samo stav i želju za određenom vrijednošću ili se taj stav odražava konkretno u praksi. Barić i Horga u istraživanju percepcije trenera i percepcije kako ih vide sportaši, uočili su da se treneri uglavnom precjenjuju u odnosu na procjene mladih sportaša.³³ Knjaz i suradnici u svome su radu pokušati definirati kvalitetu interpersonalnog odnosa igrač-trener utvrđivanjem percepcije igrača o trenerima. U analizi rezultata kod nekih pitanja se pokazalo neslaganje u percepciji trenera i igrača. Autori ističu da su trenerima takve informacije nužne kako bi, prema potrebi, korigirali svoje odnose, ali i utjecali na svoje igrače te u dužem vremenskom razdoblju promijenili eventualno i svoju percepciju. To bi u konačnici pridonijelo stvaranju preduvjeta za kvalitetniju komunikaciju i uspješniji razvoj sportaša.³⁴

Prema socio-demografskim pokazateljima utvrđene su razlike u prosječnim rezultatima prema obrazovanju, broju članova kućanstva i religioznosti. Zanimljiv podatak donosi u svojoj disertaciji Terry Jonas Egli (2013.), ističući rezultate do kojih su došli Storch, Kokszy, Silvestri i Storch (2001.) i Storch, Roberti, Bravata i Storch (2004.) koji su otkrili da su sportaši religiozniji od nesportaša.³⁵ Kao religioznima³⁶ izjasnilo se u ovom istraživanju 73 % hrvatskih

³³ Usp. Renata Barić i Smiljka Horga, Leadership of coaches-self perception vs. perception of their male and female basketball trainees, u: Selter, Reinhard (ur.), *XIth European Congress of Sport Psychology-proceedings*, Institute of exercise and sport sciences, University of Copenhagen, Copenhagen, 2003., 28.

³⁴ Usp. Damir Knjaz, Slaven Krtalić i Branka R. Matković, Ocjena interpersonalnog odnosa igrač – trener u košarci, *Hrvatsko športskomedicinski vjesnik*, 25 (2010.), 102-115.

³⁵ Usp. Trevor Jonas Egli, *AASP – Certified Consultants' Experiences of Spirituality within Sport Psychology Consultation*, doktorska disertacija, University of Tennessee, 2013., 58.

³⁶ U odnosu na hrvatske nogometne trenere veći se postotak igrača izjasnio da se smatra religioznima. Rezultati o istraživanju religioznosti sportaša igrača iz godine 2015. pokazali su da se 93 % sportaša igrača smatra religioznima. No iako pokazuju slabiju vjersku praksu, molitva i vjera su za većinu čvrst oslonac

nogometnih trenera. U društvu obilježenom utilitarističko-materijalističkim mentalitetom nije lako istinski provoditi vlastite vjerske stavove i uvjerenja u svakodnevnom i profesionalnom životu. Kako to pokušavaju prakticirati sportaši rukometaši pokazuju rezultati istraživanja iz 2017. godine. Na pitanje: *Koliko često žive po svom vjerskom uvjerenju u profesionalnom i u društvenom životu*, 56 % ispitanih izjasnilo se da redovito nastoji živjeti prema vjerskim uvjerenjima u profesionalnom i u društvenom životu, 42 % to radi često, a katkada to čini tek 2 % ispitanika. Ukupna je više nego indikativna u tom pogledu prosječna ocjena svih ispitanika $M = 3,53$.³⁷ Uloga trenera u odgoju mladih sportaša iznimno je bitna jer trener predstavlja model koji pokazuje moralno poželjna ponašanja, pa treneri moraju voditi računa u kolikoj mjeri njihovo cjelokupno ponašanje utječe na povjerene im mlade. Analizom rezultata uočava se kako je mala razlika u vrednovanju prve i posljednje vrijednosti, što je jedan od pokazatelja da treneri odgovaraju zakonima tržišne ekonomije kojoj se prilagođavaju. Rezultati istraživanja pokazuju da se unatoč globalnoj krizi morala i njenom posvemašnjem utjecaju na sve segmente društva, između ostaloga i njezinog utjecaja na profesionalne nogometne trenere, ne može do kraja uništiti naravna univerzalna ljudska težnja za dobrotom i usmjerenost ka dobru, što se osobito prepoznaje kroz odabir vrijednosti čiji je motivacijski cilj dobro za drugoga, te na temelju takva odabira možemo pretpostaviti želju trenera za pozitivnom interakcijom i komunikacijom.

ZAKLJUČAK

Sport kao složena odgojno-obrazovna djelatnost uključuje različite faktore u kojima se kao preduvjet za uspješan i efikasan trenožni rad zahtijeva odgovorna i profesionalna uloga trenera. Osobnost

u teškoćama. U anketi su sudjelovali sportaši NK Dinamo, NK Lokomotiva, NK Zagreb, NK Hrvatski Dragovoljac, NK Vrapče, NK Maksimir, NK Lučko, NK Sesvete, KK Zagreb, VK Medveščak, VK Mladost, OK Mladost, TK Jastrež, HK Metalac te 5 predstavnika pojedinačnih borilačkih sportova i 3 predstavnika atletike. Skupina pitanja odnosi se na promišljanja i stavove u vezi s (ne) religioznošću, odnosno s religijskim prakticiranjem povezanim i usmjerenim na sportsko djelovanje (N=162). Usp. Vlasta Kučić i Marijan Spehšnjak, *Odgojno djelovanje i moralni rast kroz percepciju sportaša o vlastitoj religioznosti*, *Acta Kinesiológica*, 9 (2015.) 1, 42.

³⁷ Istraživanje se odnosi na sve klubove koji spadaju u nadležnost Zagrebačkog rukometnog saveza i obuhvatilo je 19 muških rukometnih klubova, 7 ženskih rukometnih klubova te 4 rukometna kluba koja se nalaze izvan grada Zagreba, ali su u sastavu Zagrebačkoga rukometnog saveza (N =208). Prema: Marijan Spehšnjak, *The Impact of the Sports Spirituality on Moral and Ethical Actions of Athletes*, *Journal of Sports and Physical Education*, 4 (Mar.-Apr. 2017.), 50.

trenera i njegov sustav vrednota je odlučujući jer su treneri svojom osobnošću, odlukama, stavovima i ponašanjem primjer svim suigračima i djelatnicima sportskog tima. Preko individualnih vrijednosti možemo prepoznati cjelokupno djelovanje, odluke, komunikaciju i međuljudske odnose u sportskom okruženju. Komunikacija trenera i sposobnost uspješnog komuniciranja s drugima zahtijeva komunikološka znanja, a vrednote koje „posjeduju” utječu posrednim i neposrednim putem na osobe koje su im povjerene. Fokus interesa u radu bio je istražiti osobne vrijednosti trenera. Analiza rezultata pokazuje da se za hrvatske trenere na prvome mjestu nalazi *dobrohotnost* ($M=4,89$), na drugome mjestu je *nezavisnost* ($M=4,76$), na trećemu mjestu *univerzalizam* ($M=4,75$), na četvrto mjesto stavljaju *sigurnost* ($M=4,45$) i na peto mjesto *tradiciju* ($M=4,17$). One vrijednosti koje odražavaju orijentaciju pojedinca prema samom sebi, poput *moći*, treneri ocjenjuju ($M = 3,30$), *postignuće* ($M = 4,11$) i *hedonizam* ($M = 4,18$).

Kako bi se postavljene hipoteze u radu prihvatile ili odbacile provjerilo se zadržavala li primijenjeni upitnik na specifičnom uzorku (nogometni treneri) i manjem uzorku ispitanika ($N = 139$) zadovoljavajuće metrijske karakteristike. Rezultati su pokazali da je Cr. Alpha koeficijent upitan na svih 10 dimenzija, a kod 4 viša tipa vrijednosti potvrđuje unutaraju homogenost viših tipova vrijednosti te je zadovoljavajući kod dimenzija *tradicionalnih odnosa* i *vlastitog odricanja* dok je na ostale dvije dimenzije višeg tipa upitan.

Izračunom faktorske analize ustanovljeno je da navedene čestice zadanog okvira 10 varijabli samo djelomično potvrđuju postavljeni model. Na poduzorku trenera UEFA PRO faktorska analiza nije provedena jer je Kaiser-Meyer-Olkin mjera prikladnosti uzorka nezadovoljavajuća, odnosno manja od 0,5. Rezultati istraživanja pokazuju da ne možemo prihvatiti prvu hipotezu da je faktorska struktura vrijednosti na ukupnom uzorku i skupinama trenera u skladu sa Schwartzovom teorijom univerzalnih sadržaja i strukture vrijednosti zato što metrijske karakteristike samo djelomično potvrđuju Schwartzov model.

Nadalje, rezultati istraživanja pokazali su da postoje razlike u odabiru prioriternih vrijednosti među podskupinama ispitanika. Treneri se međusobno razlikuju na dimenzijama vrijednosti: *postignuće*, *sigurnost*, *konformizam*, *tradicija*, *poticaj* i *moć*. Stoga potvrđujemo drugu hipotezu da su uočene i da postoje razlike između podskupina trenera (UEFA A, UEFA B i UEFA PRO) u (samo)procjeni vrijednosnih dimenzija (prema općih 10 dimenzija i 4 dimenzija višeg reda).

Provedeno istraživanje samo je orijentacijsko istraživanje i poticaj za provođenje sljedećih znanstvenih istraživanja u kojima bi bilo vrijedno uključiti kontrolne skupine trenera nekih drugih sportova ili kontrolnu skupinu igrača, te metodološki detaljnije istražiti sveprisutan društveni fenomen nazvan nogomet. Nužno je, dakle, daljnje istraživanje, analiziranje i tumačenje u interdisciplinarnom okviru društvenih i humanističkih znanosti kako bi se mogao steći još dublji uvid u temu koju smo obradili. S obzirom da se nogomet nametnuo kao društveni i kulturni fenomen, istraživanje može koristiti Nogometnoj akademiji, ali i drugim obrazovnim sportskim ustanovama kao i cijeloj društvenoj zajednici koja iznimno visoko cijeni i pomno prati sva zbivanja na sportskim, a posebno na nogometnim terenima.

REVIEW OF VALUE SYSTEM OF CROATIAN FOOTBAL COACHES

Summary

The paper presents the survey results of the (self)assessment of Croatian football coaches (N=139). In the research the author used the Schwartz questionnaire Portrait Values Questionnaire (2001, PVQ). The research was carried out in 2017 in cooperation with the Croatian Football Academy, and the results show that Croatian coaches highly value benevolence (M=4,89), universalism (4,75), independence (4,76) and safeness (M=4,24). The values that reflect the orientation of an individual toward himself – like power (M=3,13), achievement (M=3,98), hedonism (M=3,99) were rated by the trainers on average by lower grades. The analysis of the results also shows that there are differences in the value selection among the coaches' subgroups (UEFA A, UEFA B and UEFA PRO). Although benevolence is in the first place to all subgroups, coaches differ in the values of tradition, achievement, hedonism, safety and conformism. Schwartz's model does not show satisfactory metric characteristics on the selected specific sample of the examinees. The results demonstrated that on the total sample of all coaches as well as of the coach groups, the factor structure of the value is only partly in accordance with Schwartz's theory of universal contents and value structure.

Key words: football coaches, football, values, communication